

Náplň poradenských služeb ve škole

Školní poradenství

Mgr. Alice Vašáková

O čem dnes bude řeč

- O tom, jak jsou vymezeny poradenské služby školy
- O jednotlivých oblastech poradenství
- O inkluzi – společném vzdělávání
- O jednotlivých kategoriích žáků se SVP

Obsah poradenských služeb školy dle návrhu novelizace Vyhlášky 72

- **Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené zejména na:**
- Uskutečňování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- Sledování a vyhodnocování účinnosti zvolených podpůrných opatření
- Prevenci školní neúspěšnosti
- Kariérové poradenství spojující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění

- Podporu vzdělávání a sociálního začleňování žáků z odlišného kulturního prostředí
- Podporu vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných
- Podporu volby povolání a poskytování služeb kariérového poradenství
- Průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi a vytváření příznivého sociálního klimatu pro přijímání kulturních a jiných odlišností ve škole a školském zařízení
- Včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů

- Předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace
- Sledování účinnosti preventivních programů aplikovaných školou
- Metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických aspektů vzdělávání do vzdělávací činnosti školy
- Spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci
- Spolupráci školy při poskytování poradenských služeb s poradenským zařízením
- Spolupráci s orgány veřejné moci za účelem ochrany práv žáků

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Filozofie společného vzdělávání

Podpůrná opatření ve vzdělávání

Charakteristika dle typu speciálních vzdělávacích potřeb

Kdo jsou žáci se SVP slovy školského zákona?

- Dítětem, žákem a studentem se SVP se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. PO se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se SVP mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

Jak této definici rozumíme?

- Ve skupinách prodiskutujte , kteří žáci do této skupiny podle vás patří
- Jak rozumíte pojmům integrace a inkluze (obecně i v kontextu vzdělávání)
- Jaký je váš osobní názor na myšlenku „společného vzdělávání“?

Integrace a inkluze

Integrace

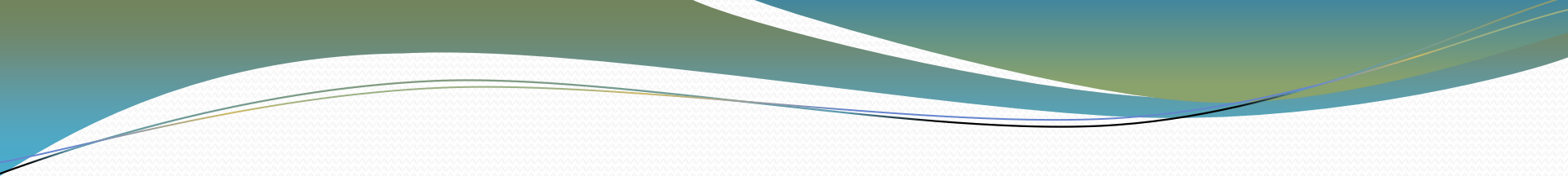
- Děti s postižením se mohou vzdělávat společně s dětmi zdravými
- Musí však být schopni se do určité míry „přizpůsobit“ běžné škole
- Paralelně s integrací běží i segregované vzdělání (v. tzv. speciálních školách)
- Žák může „přecházet“ z jednoho typu vzdělávání do druhého

Inkluze

- Společné vzdělávání žáků zdravých a znevýhodněných je „normou“
- Školy jsou otevřené a připravené pracovat na principu individualizace
- Společné vzdělávání je vnímáno jako výhoda pro žáky, neboť to odráží realitu v běžné společnosti
- Vzdělávání se realizuje s využitím **podpůrných opatření**

PO spočívají v

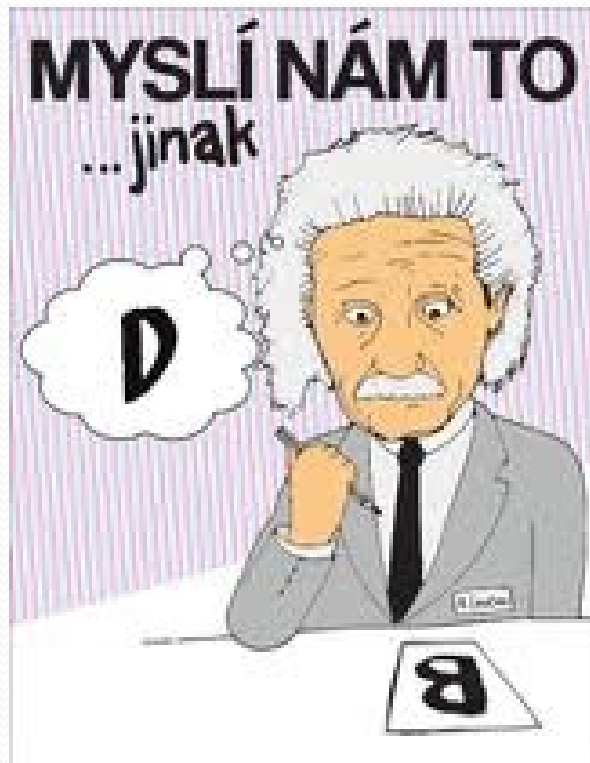
- Poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení
- Úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče
- Úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a jeho ukončování
- Použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic, využívání různých komunikačních systémů
- Úpravě výstupů vzdělávání v mezích stanovených RVP

-
- Vzdělávání podle IVP
  - Využití asistenta pedagoga
  - Využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočníka do znakové řeči, přepisovatele nebo možnosti působení dalších podpůrných osob (osobní asistenti)
  - Poskytování vzdělávání nebo školských služeb ve stavebně nebo technicky upravených prostorách

Podpůrná opatření mají být poskytována v těchto oblastech:

- organizace výuky
- modifikace vyučovacích metod a forem
- intervence
- pomůcky
- úpravy obsahu vzdělávání – speciálně ped. předmět
- hodnocení
- příprava na výuku
- podpora sociální a zdravotní
- práce s třídním kolektivem
- úprava prostředí

Poruchy učení

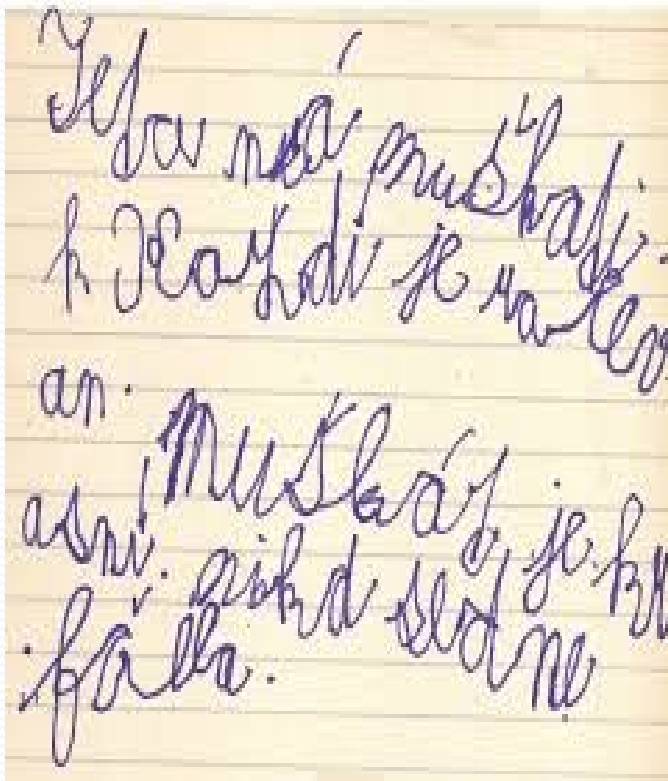
- Správný název: specifické vývojové poruchy učení
- Nejčastější jsou
  - Dyslexie
  - Dysortografie
  - Dysgrafie
- Procento v populaci-
oficiální a neoficiální,
rozmezí 2-20%
- Co o nich víme?

Základní informace

- Obvykle se popisují jako „neschopnost“ zvládnout čtení, psaní, počítání běžnými metodami na úrovni, která je očekávatelná vzhledem k intelektu, motivaci, podnětnosti prostředí. Projevují se specifickými obtížemi v dané oblasti
- Příčina vzniku je nejasná, pravděpodobně se jedná o kombinaci faktorů (dědičnost, pre a perinatální komplikace, specifické změny ve fungování nervového systému)
- Nejde jen o prostou neschopnost naučit se číst, psát a počítat (intelekt, zanedbanost, lenost)

- Podkladem poruch učení bývá zejména oslabení percepce (zrakové, sluchové), motoriky, problematická lateralita apod.
- Proto se děti s rizikem rozvoje SPU dají teoreticky identifikovat již v předškolním věku
- Poruchy učení se často kombinují s jinými obtížemi (poruchy pozornosti, řeči) a projevují se i mimo samotné čtení, psaní a počítání (sebeorganizace, práceschopnost, časoprostorová orientace...)
- Největším rizikem je (mimo ta výuková) stálepřítomný pocit selhávání, pokles motivace a nízké sebehodnocení

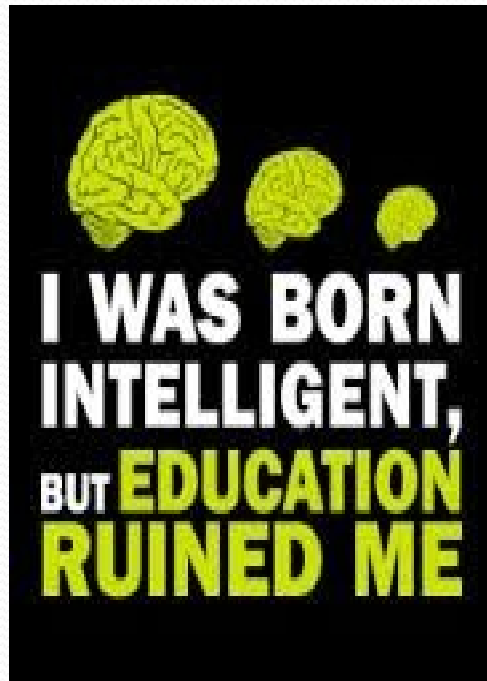
Jak je?

- Pojďme si napsat diktát jako dysortografik
  - zaměňujeme tvarově podobná písmena
M – N   A – O   R – Z
  - před každým i-y poctivě odůvodňujeme, co a proč ve slově napíšeme
- A ještě pár vět jako dysgrafik

Co s tím ve škole

- Co potřebuje žák s poruchami učení ve škole?
  - V oblasti výukové
  - V oblasti vztahové
  - Jak to udělat, aby nepřestal mít chuť pracovat?

Jak se žáky systémově pracovat

- Respekt osobního tempa (porucha brzdí, pokud má žák vyrovnávat hendikep, pracuje se mu obtížněji)
- Omezený rozsah úkolů (dle potřeby-smyslem je prokázat znalost nebo procvičit látku)
- Přizpůsobení formy práce žákovi (respektovat jeho omezení-ulevovat tam, kde je to smysluplné)
- Dopomoc při zadávání úkolů (dopomoc prvního kroku)
- Změny v kriteriích hodnocení, uzpůsobení podmínek pro hodnocení (dle povahy poruchy)
- Práce s chybou (chyba jako příležitost)
- Reedukace a doučování
- Pomůcky (individualizované)

Poruchy chování

- Typický příklad poruchy, na které se odborníci neshodnou 😊
- Rozlišujeme dva základní typy: poruchy pozornosti ADD/ADHD a samotné poruchy chování
- Procento dětí v populaci stoupá...
- Dráždivé děti, které dráždí své učitele (a často i své rodiče)

Základní informace o ADD/ADHD

- Příčiny obdobné jako u poruch učení
- Obtíže se projeví již v raném věku (dráždivost, poruchy biorytmu, obtíže s příjmem potravy)
- Děti jsou výrazně citlivé (nízký práh vzrušivosti, silné impulzivní reakce)
- **Narušená pozornost** v mnoha kvalitách
- Přebíhání, neschopnost vydržet u jedné aktivity
- Dezorganizovaná, **neregulovaná nadměrná aktivita**
- **Impulzivita** v projevech
- Problémy v sociálním kontaktu (odbržděnost, problémy s respektem k ostatním)

- Časté jsou i problémy v kontaktu s vrstevníky (konflikty v důsledku impulzivity a nízké seberegulace)
- Častá je kombinace s poruchami učení
- Děti s poruchou pozornosti „nemohou odpočívat“, mozková aktivita je dezorganizovaná
- S poruchou pozornosti se pojí mnoho dalších obtíží, které dětem znepříjemňují život ve všech prostředích (např. problémy s jakýmikoliv změnami, strachy, specifické fobie mnohé další)
- Dítě s poruchou pozornosti lze odlišit od dítěte nevychovaného hlavně podle problémů v oblasti práceschopnosti!!!

Jak je?

- Opravíme si napsaný diktát-předejte si ho se sousedem/sousedkou
- Pust'te si do sluchátek nebo potichu hudbu nebo film
- Opravte diktát-chyby v záměnách dejte do kroužku, chyby v i-y opravte klasicky, ty ostatní podtrhněte
- V průběhu opravy na papír запиšte alespoň 5 postřehů o lidech kolem
- Co s tím ve škole???

Jak pracovat se žáky s ADD/ADHD

- Respekt k výkonnostním výkyvům a kolísání pozornosti (dáno fungováním NS-vůlí neovlivnitelné)
- Zkrácený rozsah úkolů (v závislosti na kolísání pozornosti a její výdrž)
- Tolerance impulzivity v chování (odlišit, kdy má smysl zasahovat)
- Strukturace vyuč. hodiny (děti s ADD/ADHD obvykle neumí dobře reagovat na změny)
- Prohloubená komunikace (o úkolech i chování)
- Průběžná zpětná vazba (okamžitá reakce je jediná efektivní)
- Klasifikace chování (promyslet a sjednotit !!!)

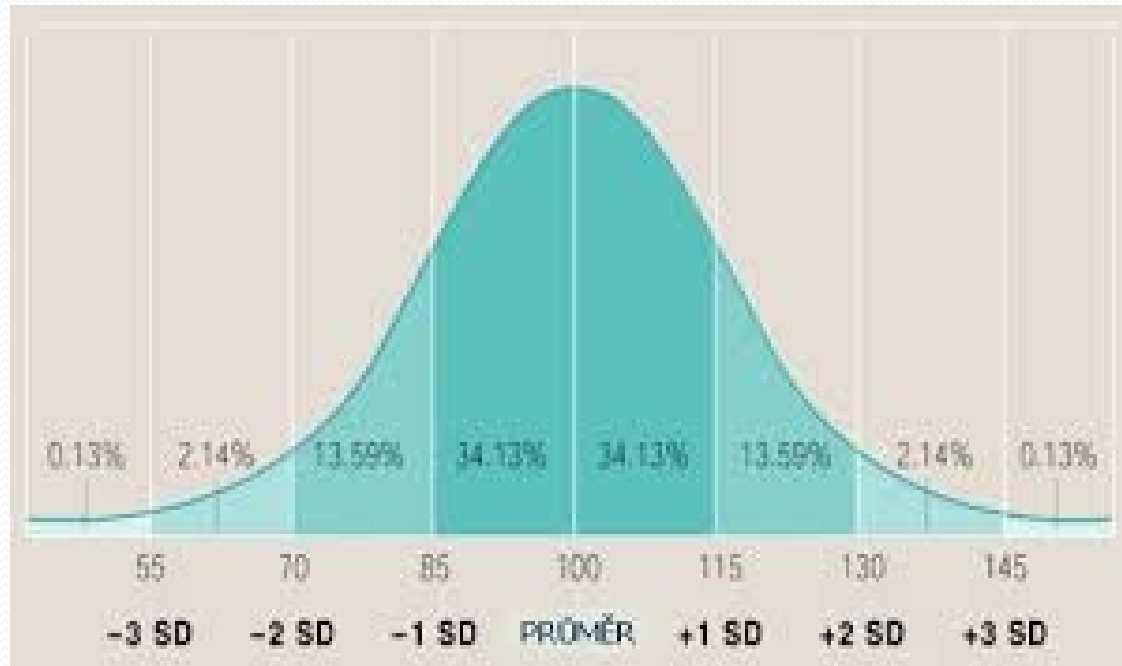
Lehké mentální postižení

- Výskyt v populaci kolem 3%, IQ 50-69
- V současné době se stále více těchto dětí vzdělává v běžných ZŠ, kde mají upravené výstupy v jednotlivých vzdělávacích oblastech
- Nejedná se jen o postižení v oblasti intelektu

Jak je to s nadáním v populaci

Základní informace o LMP

- „Vývojová duševní porucha se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální a postnatální etiologií“ (Valenta a Müller, 2003)
- Jde tedy o postižení ve všech složkách osobnosti
- Jde o trvalý stav, který je vrozený nebo získaný (do 2 let života)

Děti s LMP ve škole

- Problémy při zvládnání školních nároků (rozsah i tempo)
- Základní cíle: rozvoj schopností a kompenzace nedostatků
- Obtíže se objevují v oblasti vnímání, myšlení, paměti, pozornosti
- Vzdělávací proces a adaptaci komplikují také obtíže v oblasti sociální a emoční (nezralost, neadekvátní reakce, nízká sebekontrola, snadná ovlivnitelnost)
- LMP se často pojí s jinými obtížemi (poruchy učení, PAS, poruchy chování...)
- Vzdělávání dětí s LMP je možno nastavit hodně individuálně

Jak se žáky pracovat

- Respekt k reálným možnostem (přijmout daná omezení+pracovat se zónou proximálního vývoje)
- Pravidelná pedagogická diagnostika
- Změny v organizaci vyučování-využít všech možností pro maximální efekt
- Odlišné „vzdělávací výstupy“- doporučení ŠPZ
- Sledování klimatu třídy, respekt k potřebám všech
- Odlišné hodnocení a klasifikace
- Práce s motivací

Poruchy autistického spektra

- V běžných školách nejčastěji děti s Aspergerovým syndromem-takzvaně vysoce funkční autisté
- Zdá se, že počet diagnostikovaných dětí v populaci již několik let plynule roste...čím to je?
- Autismus je nazýván „sociální dyslexií“

Základní informace o PAS

- Pervazivní poruchy=prostupují, ovlivňují celou osobnost
- Příznaky jsou rozloženy do tří skupin:
  - 1. Kvalitativní narušení sociální interakce**
(nepřiměřené hodnocení společenských a emočních situací, dítě neodpovídá na emoce, nerozumí soc. kontextu, má problém s vnímáním a porozuměním sociálním signálům, chybí reciprocita)
  - 2. Kvantitativní narušení soc. komunikace**
(nedostatečné sociální užití řeči, i když slovní zásoba může být dobrá).

Porucha imaginace v myšlení i hře, narušená reciprocita v konverzaci, chybí tvořivost a fantazie v myšlení, bez emočních reakcí na blízkost druhých, ochuzená gesta, mimika...)

3. Omezené, opakující se stereotypní způsoby chování, zájmy a aktivity (rigidita a rutinní chování, rituály, stereotypní zájmy, pohybové stereotypy, odpor ke změnám)

Další projevy: strachy, fobie, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, vztek a agrese v nepohodě, při narušení rituálů, při změnách...

Aspergerův syndrom (vysoce funkční autismus)

- U dětí s AS není zásadně narušen vývoj řeči, slovní zásoba může být velmi dobrá
- Intelekt těchto dětí je průměrný (často i nadprůměrný v některých složkách)
- Nebývá narušen kognitivní vývoj (a tím ani obecná „schopnost učit se“)
- Převažují spíše obtíže v oblasti sociální (neporozumění obvyklým pravidlům, problémy v orientaci v běžných soc. situacích...) a komunikační (omezená schopnost „číst“ neverbální signály a adekvátně reagovat)

Některé zvláštnosti dětí s AS

- Obtíže s porozuměním-osvojením sociálních pravidel
- „sebestřednost“ ve smyslu změněné potřeby začlenění do skupiny (nízká míra konformity, uspokojování vlastních potřeb)
- Obtížné hledání přátel mezi vrstevníky
- Atypický vývoj řeči (mechanická, „okopírovaná“ řeč), projev často není v souladu s kontextem
- Děti většinou zpracovávají lépe vizuální (stálé) informace než slova

Jak se žáky pracovat

- Nároky na přijetí odlišností žáka, „víra v diagnózu“
- Přijmout neobvyklý sociální kontakt-naše potřeba vztahu, porozumění, reciprocita
- Připravit se na obtíže v komunikaci-odlišnosti zejména v oblasti neverbální K, vyjasňování významů a konotací
- Přijmout neobvyklé projevy chování-rituály
- Strukturování výukové situace, klíčový je pocit bezpečí, nutnost si se žákem mnoho věcí dojednávat (abychom jim rozuměli stejně)
- Respekt kognitivního stylu (příp. dopomoc s jeho hledáním)
- Vizualizace, alternativní komunikační systém
- Sledování klimatu třídy (respekt a vyvážená zpětná vazba)

Žáci se sociálním znevýhodněním

- Problematická „diagnostika“ – riziko neetického přístupu (jak identifikovat rodiny s nízkou sociokulturní úrovní a nevystavit se riziku etickému i osobnímu)
- Možností je spolupráce s OSPOD (případové konference, konzultace)
- Dobře funguje spolupráce s neziskovými organizacemi
- Role školy v životě těchto dětí může být klíčová (jiný model, nácvik společensky žádoucích způsobů chování, vstřebání kulturního kontextu, přirozený systém pravidel...)

Jak se žáky pracovat

- Pozornost spolupráci s rodinou, kde často hrozí riziko menší podpory ze strany rodičů (nemohou nebo nechtějí?)
- Riziko celkové nezralosti nebo nepřipravenosti dítěte (důsledek vývoje v méně podnětném nebo zcela jiném sociokulturním prostředí)-přípravné třídy
- Motivační systém, který skutečně motivuje, respekt k aktuálním možnostem žáka
- Nutná dlouhodobá intenzivní dopomoc školy (možnosti asistenta, neziskové organizace, OSPOD)
- Sledování klimatu třídy

Mimořádně nadaný žák

- Zpět ke Gaussově křivce-nadaných dětí je méně než se říká, mnohé z nich jsou „jen“ vycvičené (což se časem pozná)
- Mimořádné nadání může být pro praktický život stejným problémem, jako nadání nízké...

Žáci mimořádně nadaní

- Nadání různého typu (sportovní, umělecké, kognitivní)
- Vývoj těchto dětí bývá často dysharmonický, nevyvážený. Může se objevit nezralost nebo deficit v oblasti sociální a emoční
- MN je často zkombinováno s jinými obtížemi (nebo je pod nimi skryto), mluvíme pak o „dvojí výjimečnosti“
- Dítě s MN: zvědavost, paměť, pozornost, představivost, schopnost učit se rychle nové věci, pohled od povrchu věci k její podstatě
- Co potřebují ve škole?

Jak se žáky pracovat

- Respekt k osobnostním zvláštnostem, důležitost vyvážené zpětné vazby
- Riziko vývojových dysharmonií (kognitivní x sociální, emoční vývoj)- nepočítat s celkovou vyzrálostí a vyrovnanými výkony
- Základní postupy: obohacování, prohlubování učiva
- Možnost akceleraace-přeskakování ročníků (i v jedn. předmětech)
- Průběžné ověřování znalostí, pedagog. diagnostika
- Pozor na riziko přetěžování a protěžování
- Sledování klimatu třídy

Tělesné, zrakové, sluchové postižení

- Jedná se většinou o vrozené vady
- Kvalitní systém rané diagnostiky a péče (v posledních letech destruovaný)
- Většina těchto dětí se vzdělává ve speciálních školách, často internátních
- U některých dětí je toto postižení kombinováno s jiným (zejména s MR a poruchami chování)
- Pokud je dítě vzděláváno v běžné ZŠ, jde za ním intenzivní podpora odborníků ze speciálních pedagogických center

Žáci s NKS (narušená komunikační schopnost)

- Dyslalie (vadná výslovnost jedné nebo více hlásek)
- Vývojová dysfázie (specificky narušený vývoj řeči-
snížená schopnost nebo až neschopnost komunikovat)
- Mutismus (získaná, psychogenní nemluvnost)
- Balbuties (kóktavost)
- Tumultus sermonis (breptavost-narušení plynulosti
řeči)

- Jak s dětmi s NKS pracovat ve škole?

Žáci se zdravotním znevýhodněním-oslabením

- Často opomíjená kategorie dětí, jejichž obtíže nemusí být vůbec učitelům známy
- Zdravotní problémy dlouhodobého charakteru „napříč diagnózami“ – např. poruchy imunity, astma, diabetes, psychiatrické poruchy, epilepsie apod.
- Společným znakem je vliv na školní výkon a potřeba úpravy podmínek pro vzdělávání
- U mnoha dětí se zdravotním znevýhodněním se při hledání optimálního přístupu a podmínek pohybujeme na velmi citlivé etické hranici

Shrnutí a zarámování

Školní poradenství pro žáky se SVP

- Jaký typ podpory, pomoci by od poradenských pracovníků ve škole mohli potřebovat žáci se SVP?
- A co by mohli potřebovat jejich rodiče?
- A jejich učitelé?

Zdroje

- Pokorná, V.: Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování. Praha: Portál 2001
- Bendová, P., Zikal, P.: Dítě s mentálním postižením ve škole. Praha: Grada Publishing 2011
- Bendová, P.: Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole. Praha: Grada Publishing 2011
- Zdroj obrázků: Google